

11 december 1914

Duitsland en de Vlaamse beweging.

Men schrijft ons:

Op het Belgische ministerie van oorlog te Havre bevindt zich thans een hoogst merkwaardig, aan de Duitse gouverneur van België gericht stuk, dat door agenten der Engelse regering onderschept en aan het Belgische ministerie gezonden is. Het stuk is afkomstig van een Duitser, wiens naam mij bekend is, doch die ik om zeer goede redenen vóór het einde van de oorlog niet kan noemen.

De schrijver heeft, blijkbaar in opdracht der Duitse regering, jarenlang in België gewoond en heeft zich daar zeer veel in Vlaamse kringen bewogen.

Het stuk bestaat uit twee delen: een rapport en een reeks voorstellen. In het rapport beschrijft de auteur de Vlaamse beweging en haar betekenis en geeft als zijn mening te kennen, dat de Vlamingen niet met hardheid moeten worden behandeld, doch met tact en toegevendheid aan hun taaleisen voor het Duitse rijk moeten worden gewonnen.

Het stuk, dat ik door een zeer bijzonder toeval ter inzage heb gehad, doch waarvan ik helaas niet dadelijk aantekeningen heb kunnen maken, is hoogst merkwaardig van stijl. Er wordt in gesproken van het vleien der Vlaamse eigenliefde als een uitstekend middel om Vlaanderen stevig aan Duitsland te binden. Dit is het middel om te geraken tot een vereniging der Germaanse volkeren, waarbij (de schrijver merkt het terloops op) Nederland zou behoren, aan Duitsland verbonden door een tolunie. Een ontwerp wordt gegeven van een manifest aan de Vlamingen. Daarin wordt er op gewezen, dat het, evenals een eeuw geleden, de Duitsers zijn, die de Vlamingen "bevrijden" van het juk, waaronder zij zuchten. Goed zou het zijn,

meent de schrijver, als de Duitse regering gedichten, waarin het verlangen naar taalvrijheid der Vlamingen tot uiting komt, op muziek deed zetten, zo nodig door een Duits componist, maar beter ware het, als er een Vlaams componist voor kon worden gevonden. Nadrukkelijk moet er op worden gewezen, dat de Vlamingen Germanen zijn, en dat steeds de Fransen hun grootste vijanden waren.

België zal als apart geheel, waarbij dan nog het noorden van Frankrijk zal worden gevoegd, tot Duitsland behoren. Aan de Vlamingen zullen concessies moeten worden gedaan. Zij zullen niet één, maar twee eigen hogescholen krijgen, waarvan één te Gent. Het onderwijs zal daar worden gegeven in het “Hoog-Vlaams”.

De voorstellen van de schrijver van het stuk zijn in vele opzichten bijzonder. O.a. waar hij meent, dat Björn Björnson en Sven Hedin misschien ook in België nuttig werkzaam kunnen zijn voor de vorming van de “Germaanse Unie”.

Om bij de Vlamingen in het gevlij te komen, zou men te Brussel een monument kunnen oprichten, voorstellende “de bevrijding van Vlaanderen”.

Het Belgische leger zal (de schrijver neemt aan dat Duitsland overwinnaar zal zijn; het stuk is dan ook gedateerd 8 september 1914) een afzonderlijk onderdeel van het Duitse leger vormen. De troepen krijgen het Duitse uniform, alleen de schouderbedekking en de cocardes zullen in de Belgische kleuren zijn. Om de laatste tegenzin bij de Vlamingen weg te nemen, stelt de schrijver voor de helmen der Vlaamse regimenten te voorzien van het opschrift: “Vlaanderen de leeuw”.

Hoe dwaas heel het stuk ook schijnt, het bestaat werkelijk. Het is zeer lijevig en het zou de moeite waard zijn het geheel te publiceren.

Helaas, ik heb het niet machtig kunnen worden, maar gezien heb ik het met eigen ogen.

17 december 1914

Wij hebben onlangs een bijdrage van een medewerker geplaatst over een merkwaardig, aan de Duitse gouverneur van België gericht stuk, dat door agenten der Engelse regering onderschept en aan het Belgische ministerie gezonden was. Het was afkomstig van een Duitser, wiens naam onze medewerker bekend was, doch die hij om zeer goede redenen vóór het einde van de oorlog niet noemen kon.

De schrijver heeft, zo schreef hij, blijkbaar in opdracht der Duitse regering, jarenlang in België gewoond en heeft zich daar in Vlaamse kringen zeer veel bewogen. De steller raadde het Duitse bestuur o.m. aan de Vlamingen niet met hardheid te behandelen doch ze met takt en toegevendheid voor het Duitse rijk te winnen, ten einde Vlaanderen stevig aan Duitsland te binden.

Het Handelsblad van Antwerpen schrijft nu, naar aanleiding van het bewuste stuk:

Wij weten niet of het echt is, wij weten niet wie de schrijver is en wij weten nog minder of hij zich in Vlaamse kringen heeft bewogen.

Is dit het geval, dan moet de schrijver op de hoogte zijn van de gevoelens die daar heersen en dan heeft hij, als hij werkelijk een opdracht ontving, zijn lastgevers erg onvolledig ingelicht.

Wij Vlamingen hebben nooit het pangermanisme gediend en naar wij weten, heeft nooit een invloedrijke Duitser in België de Vlamingen voor het pangermanisme trachten te winnen.

In onze stad, dat weet iedereen, spraken alle invloedrijke Duitsers nooit Vlaams, gingen nooit met de Vlamingen om en op hun officiële feesten werd ofwel Duits, ofwel Frans gesproken.

Wij hebben hier indertijd een vertakking gehad van het Alldeutsches Verband aan wiens hoofd stond een atheneumleraar, baron von Ziegesar, die in het Vlaamse land pangermanistische propaganda maakte.

Daarop is ontstaan de door de Vlamingen gekende polemiek tussen het Handelsblad en baron von Ziegesar, waarin de hoofdsteller van dit blad de gevoelens van al de Vlamingen vertolkte door te verklaren, dat het Vlaamse volk alle vreemde inmenging in zijn taalstrijd wraakte en afkeurde. Dat is nu reeds verscheidene jaren geleden en nu, minder nog dan voor zeven jaar, zal men ons bereid vinden van dit standpunt af te wijken.

Niemand zal de aard van ons volk veranderen, welk lot ook ons in de toekomst beschoren zij. Vlamingen zijn wij en Vlamingen zullen wij blijven.

Doch ook als Belgen zullen wij blijven wat wij waren in het verleden, het is te zeggen trouwe, verkleefde, oprechte zonen van het gemeenschappelijk vaderland; en, minder dan ooit zijn wij vandaag zinnens die gevoelens prijs te geven.

Wanneer enkele jaren geleden baron von Ziegesar ons voor de Alldeutsche Gedanke trachtte te winnen, stond er tussen ons en het Duitse rijk niet de minste hinderpaal; daar lag integendeel de brug die Hoffman von Fallersleben, die Klaus Groth en anderen tussen hoog- en nederduitsers hadden gelegd; en toch gingen wij, Vlamingen, er niet over, uit plichtsbef en trouw aan ons land.

Welnu, wordt er in het stuk gesproken van het vleien der Vlaamse eigenliefde als een uitstekend middel om Vlaanderen stevig aan Duitsland te binden en heeft de schrijver werkelijk een ontwerp van manifest opgesteld waarin er op gewezen wordt, dat het de Duitsers zijn die de Vlamingen komen “bevrijden” van het juk, waaronder ze zuchten, dan moet men erkennen dat het middel, door de Duitsers aangewend, zonderling gekozen is.

15 januari 1915

Een schrijver in de Vlaamsche Gazet bindt reeds weer de taalstrijd aan. Bestuursleden van het openbaar onderwijs te Antwerpen, betoogt hij, nemen links en rechts de geringste gelegenheid te baat om schromelijk inbreuk te plegen op de taalwetten van het land. Hierover beklagt hij zich in een open brief aan de schepenen van onderwijs.

“In enkele der stedelijke onderwijsgestichten, en meer in het bijzonder in de stedelijke normaalschool voor onderwijzeressen, worden vanwege de bestuurster pogingen om zoveel mogelijk alle leergangen, tot zelfs de leergangen van geschiedenis en aardrijkskunde toe, uitsluitend in de Franse taal te laten geschieden, met bewuste kwaadwilligheid beraamd en met taaie hardnekkigheid doorgedreven. Enkele leden van het onderwijzend personeel van die inrichting meenden aan zulke onkiese handelswijze voorlopig geen gevolg te moeten geven: anderen meenden, uit overdreven ijver, te moeten gehoorzamen, en dreven door.

“Vóór enkele dagen werd in tegenwoordigheid der leerlingen, aan de tegenwoordige lerares de verplichting uitgelegd ook de leergangen van huishoudkunde en handwerken in het Frans te geven. De namen der leerlingen, die het zouden wagen tijdens deze lessen gesprekken in het Nederlands te voeren, zouden opgenomen worden en de

inbreukmaaksters op de “nieuwe taalwet” werden met de strengste bestraffing bedreigd.

“Het euvel bepaalt zich niet bij het onwettige opdringen der eentaligheid ten nadele van onze Vlaamse meisjes bij het geven der leergangen, ook niet bij het kinderachtige dreigen met bestraffing bij de minste inbreuk; het geldt hier ook de vrijheid der leerlingen buiten de klasuren. Het spreken der Franse taal wordt hen ook opgelegd buiten de klas, op de speelplaats, in gang of portaal. Alle bekendmakingen, alle toespraken door de bestuurster gehouden, geschieden uitsluitend in die taal.”

26 januari 1915

De Vlamingen.

Onder het opschrift “Vlamingen, waakt!” lezen we in het Handelsblad van Antwerpen van 23 dezer:

“Elk is het erover eens, dat in de reuzenstrijd, waarin wij zijn meegesleept geworden, het Vlaamse volk zijn plicht, ja meer dan zijn plicht heeft gedaan.

Dat getuigen overigens alle bladen, zowel Belgische als vreemde. Talrijke redenaars, zelfs Maeterlinck te Milaan, hebben het bevestigd en in de gesprekken, die we tijdens de oorlog met Engelsen en Fransen mochten voeren, spaarden deze hun bewondering niet over de moedige houding der koene Vlamingen.

Wat offerde ons volk ook niet allemaal op voor het vaderland? Vooreerst zijn zonen, die bij het zingen van de Vlaamse Leeuw storm liepen en met duizenden gevallen zijn op de bloedige slagvelden. Men vergete het niet, meer dan 65 procent van onze soldaten zijn Vlamingen.

Wat al Vlaams bloed zal dus de vaderlandse grond niet gedrenkt hebben?

Maar ook zijn have en goed bracht ons volk op het altaar der vaderlandsliefde, met al de schatten overgeërfd uit een roemrijk verleden, onze gotische tempels, middeleeuwse hallen en koninklijke stadhuizen, heel ons stedenschoon, waar Vlaanderens genie in leefde. Dit alles moesten we zien verbrokkelen en verbranden.

En dan onze rijke landouwen, hoe werden die tot bloedens toe gewond, de velden vertrappeld en verwoest, de pachthoeven vernield, bloeiende dorpen als van de landkaart weggevaagd. En bij al die verdelging, de ellende van het ballingschap, de angst, de nood van ons geliefd volk! En heel dit tragisch lijden werd verduurd bijna zonder klagen, met een wondere wilskracht!

Bij het uitbreken van de wereldoorlog beloofde de tsaar zelfbestuur aan de zo lang onderdrukte Polen, indien zij nu hun goed en bloed voor Rusland veil hadden. Vlaanderen, dat ook sedert jaren hunkert naar meer recht en gelijkheid, nam zijn lijden en zijn ontberingen vrijwillig aan, zonder van hogerhand de minste belofte te eisen. Het wilde rechtzinnig en eerlijk zijn plicht doen, vast vertrouwend dat nadien zijn taal- en volksrechten, door het vergoten bloed bezegeld, volkomen zouden erkend worden.

Menige brief ontvingen wij van het front, die bewees, dat in die geest onze Vlaamse soldaten zo dapper streden.

“Wij vechten, zo schreef er mij een, met de Vlaamse leeuw op onze borst!” En een andere: “De kreet Vlaanderen de Leeuw! Heeft nooit met meer kracht geklonken, dan hier op de slagvelden.” Of nog: “Na de oorlog zullen wij vuriger Vlaams zijn dan vroeger.”

Dit zal zeker hard klinken in de oren van dezen, die dachten dat de Vlaamse beweging nu zou opgevouwen zijn. Après la guerre, on n'en parlera plus du Flamand (Na de oorlog, is het amen en uit met het Vlaams), zegde een Antwerpse vulgarisator tot een van onze leiders. En Maeterlinck, op zijn reis in Italië, verklaarde dat Vlaanderen zich nu voorgoed bij de Franse beschaving zou laten inlijven.

Maar wat in die zin alles overtreft, is een artikel "L'Union morale et verbale des races", van de Wallonisant Gérard Harry, op 21 december laatst in de Petit Journal van Parijs verschenen, waarin hij zijn Franse lezers mededeelt, dat de Vlamingen nu voorgoed hebben ingezien, dat hun gewestspraak tot niets dient, "zo waardeloos is als een ongeldig muntstuk" en dat zij voortaan allen partijgangers zullen zijn van de alleenheerschappij in België van de Franse taal. Le verbe français, qui est le sésame de toutes les portes et de tous les cœurs (Het Franse woord, dat als een toverspreuk al de deuren en al de harten opent).

Er zijn landgenoten, die menen, dat zolang de oorlog duurt alle geschillen over taal en ras moesten terzijde geschoven worden. Wij hebben ons naar dit ordewoord gedragen, maar waar de tegenstanders van het Vlaamse volk voortgaan met ons in den vreemde aan te vallen en wapens te smeden tegen ons volksbestaan, daar moet elke oprechte Vlaming het als een plicht aanzien, die pogingen te verijdelen en ons volk te waarschuwen."

22 februari 1915

Een vertoog aan het Vlaamse volk.

Te Brussel wordt de volgende circulaire verspreid, ondertekend door Fr. Reinhard en M. Jossou:

Vlamingen!

Vlaanderen neemt een roemrijk deel aan de verdediging van België, het gemeenschappelijk vaderland van Vlamingen en Walen. De Vlaamse soldaten hebben met de grootste moed gestreden bij Luik, Kortenaak, Halen, Namen, Epepegem, Antwerpen. Heden verdedigen ze als helden het laatste bolwerk van België, waarvan het grootste deel – en de Vlaamse steden nog het meest – verwoest is door een vreselijke oorlog. Gedurende de eerste dagen van augustus laatstleden waren er op honderd Belgische soldaten 65 Vlamingen. Heden, bij de IJzer telt men op honderd Belgische soldaten ten minste 80 Vlamingen, daar de meeste Walen geen gevolg hebben kunnen geven aan de laatste oproeping van de Belgische regering. Wallonië reeds toen gans bezet zijnde.

De Franskiljons evenwel hebben nooit opgehouden de Vlamingen en hun rechtvaardige eis tot gelijkstelling met de Walen kwaadwillig te bestrijden; thans zelfs schamen zij zich niet hun verachtelijke veldtocht tegen onze nationaliteit door te zetten. Die antinationale partij verheugt zich over de rampen die Vlaanderen teisteren en durft zelfs de hoop uitdrukken het door nog ergere rampen te zien treffen: zij verspreidt in de dagbladen en bij middel van strooibriefjes, op de openbare plaatsen en in de private gesprekken, de hatelijkste lasteringen tegen de Vlamingen, die zij voor lafaards en verraders uitschelden. Zij laat kleine berichten aanplakken, waarop men deze woorden kan lezen: Schande over de Vlamingen! Zij heeft tot verscheidene voormannen van de Vlaamse partij naamloze brieven gericht, die met deze woorden eindigen: Ter dood.

En, om de kroon op haar loffelijk werk te zetten, voorspelt die antinationale partij aan het Vlaamse volk, als erkenning voor het overwegend deel, dat het aan België's verdediging genomen heeft en nog neemt, een volkomen miskennis van zijn heilig taalrecht op elk gebied.

Alle rechtgeaarde Belgen zullen met verontwaardiging met ons verzet aantekenen tegen die hatelijke kuiperijen, die de eer der Vlamingen krenken en tweedracht zaaien tussen Vlamingen en Walen.

De Gazet van Brussel, dagblad voor het Vlaamse Land, zegt met een waar genoegen van deze circulaire kennis genomen te hebben.

“Ons blad,” aldus de Gazet, “heeft reeds meermaals gewezen op de lasterveldtocht, welke door sommige dwepers tegen het Vlaamse volk wordt gevoerd. Zij worden zedelijk geruggensteund door een groep onverbeterlijke Franskiljons, die in het buitenland luid verkondigen, dat de Vlamingen goed en bloed opofferen om Frankrijk te redden en dat het Vlaamse volk zijn eigen taal en cultuur nu zal verzaken.”

Naar wij in de Gazet van Antwerpen lezen, is voortaan voor het postverkeer binnen België, benevens Duits en Frans, ook de Vlaamse taal toegelaten.

28 maart 1915

De Vorwärts vestigt de aandacht op de pogingen van al-Duitse zijde om, met kennelijk opzet, de indruk te wekken alsof in België de Vlamingen steeds door de Walen zijn onderdrukt en eerst thans, onder Duits bestuur, tot hun recht zullen komen. Inderdaad bestonden er verschillen tussen Walen en Vlamingen, zegt het socialistische blad, maar die verschillen zijn niet zo groot, dat men van een onoverbrugbare kloof mag spreken. Onpartijdige beoordelaars weten, dat juist in de oorlog heel het Belgische volk een sterkere eenheid vormt dan tevoren. De Vorwärts haalt aan wat Max Hochdorf nog dezer dagen uit Brussel aan het Berliner Tageblatt heeft geschreven: “ ... mensen, wiens voeten en beenderen, wiens

borstomvang en haarkleur een weinig anders zijn; maar de bodem, die hen herbergt, de zon die hen beschijnt, de veel te overvloedige regen, die hen doorweekt, al deze natuurelementen zijn in het gehele land dezelfde. In de Waalse kolengroeven kruipen evenveel Vlamingen als Walen rond. De Vlaamse akkerkluit is bijna volkomen gelijk aan de Waalse. Er wordt alleen anders gesproken langs de Schelde dan bv. langs de Maas. Dit heeft, wanneer men het nauwkeuriger onderzoekt, verrassend weinig te betekenen. Er zijn alleen verschillende talen." Andere aanhalingen, van Ulrich Rauscher in de Frankfurter Zeitung: "Stellig zijn de Vlamingen oorspronkelijk uit dezelfde wortel gegroeid als wij; maar wij hebben ze steeds verder laten afdrijven, wij hebben geen vinger naar hen uitgestoken." ... "De Vlamingen hebben met de Walen economische belangen, een lange geschiedenis, de godsdienst en thans een hard lot gemeen." ... "Bloed moge dikker zijn dan water, maar zeker betekenen tijd en vervreemding meer dan inschrijving in het kerkboek. We hebben in Duitsland een paar vermakelijke specialiteiten, die reeds lang bewezen hebben, dat Jezus van Nazareth een Germaan was; men hoede zich voor het omkeren van de stelling: dat alle Germanen in den vreemde om hun meer of minder verre verwantschap als Mesiasen worden begroet!"

29 maart 1915

Uit een brief over het kamp voor gevangenen te Zossen, door de Brusselse correspondent van het Journal des Débats aan zijn blad gezonden, treffen wij de volgende zonderlinge uitlating aan:

"Onder de Belgen worden de Vlamingen met bijzondere gunst, ten nadele van de Walen behandeld. Die politiek wordt door de gouverneur van België ingegeven, die de gunst der Vlamingen schijnt te willen winnen."

24 april 1915

De Tijd verneemt uit Brugge:

“Wegens het toejuichen bij het rondleiden van Belgische krijgsgevangenen door de stad, zijn thans negen personen in de gevangenis opgesloten. Boete is er totnogtoe niet opgelegd. Wel is – waarschijnlijk als “straf”bepaling – een proclamatie uitgevaardigd, inhoudende dat alle Franse en Engelse opschriften van ramen en vensters of op gevels van huizen moeten worden verwijderd. Dat gaf werk in bijna elk huis. Alle Franse en Engelse namen van hotels en restaurants zijn nu verdonkeremaand en alleen de Vlaamse opschriften zijn gebleven, of ervoor in de plaats gesteld. Coiffeurs, tailleurs, hoteliers, horlogers en andere Frans klinkende bedrijven zijn thans vervangen door brave, eenvoudige kappers, kleermakers, herberghouders en uurwerkers. De Brugse flaminganten vinden dat de Markt er na deze kuising thans veel “fatsoenlijker” uitziet; alleen dat de “Duits” de schoonmaak moest houden, vinden zij naar.”

Dat is zeker niet te sterk gezegd. Want de Flaminganten zullen wel inzien, dat alle hulp, die de Duitsers hun zaak nu bewijzen, haar later achteruitzet. Overigens lijkt ons het verband tussen die verdietsing van opschriften en het toejuichen van de gevangen Belgen gezocht.

29 april 1915

De oorlogscorrespondent van De Tijd schrijft:

De N. R. C., mijn bericht overnemend over het Duitse verbod in Brugge tegen Franse aankondigingen en opschriften langs de openbare weg, vindt het verband met de manifestatie bij de rondleiding der gevangenen gezocht. Toch kan ik als zeker mededelen, dat dit verband bestaat en gezocht moet worden in het

feit, dat bij die rondleiding vooral Franse kreten gehoord worden, als “Vive la France”, “Vivent les Alliés” enz.

1 mei 1915

De Vlamingen in het leger.

Een onzer correspondenten meldt:

De Vlamingen zijn in het Belgische leger zo goed vertegenwoordigd, dat zij er 68 procent van uitmaken.

6 mei 1915

Uit Antwerpen:

Thans worden de leergangen van Nederlands door een 70-tal Duitse officieren gevolgd in de school der Quellinstraat. Terwijl de Duitsers dus het nut van onze taal erkennen en zich de moeite getroosten deze aan te leren, vonden vele van onze militaire oversten, waarvan er sommigen twintig en meer jaar dienst hadden, nooit de tijd hiertoe, alhoewel 65 op 100 soldaten Vlamingen waren.

7 mei 1915

We hebben al eerder gelegenheid gehad de opmerking te maken, dat de Duitsers de Vlamingen een slechte dienst bewijzen door in België als bevorderaars van het Vlaams op te treden. Dat zal na de oorlog de Fransgezinden sterken in hun strijd tegen het Vlaams.

Onlangs namen wij een bericht op, dat in Brugge op bevel van de Duitse overheid de Franse opschriften door Vlaamse waren vervangen. Nu lezen wij in het Berliner Tageblatt, in een brief uit Oostende, dat het daar ook is gebeurd.

De stadscommandant heeft er door aanplakking verordend:

“Het is niet te billijken, dat in de Vlaamse stad Oostende zeer veel woon- en zakenhuizen met Franse opschriften van allerlei aard zijn bedekt. Tot 8 mei wordt tijd gelaten die te verwijderen. Engelse opschriften hebben evenmin recht en moeten eveneens worden verwijderd.

“Veronachtzaming van deze verordening, op de uitvoering waarvan stipt zal worden toegezien, zou voor de verantwoordelijke huiseigenaars en zakenmensen hoogst onaangename gevolgen hebben.”

De Vlaamse waard van het koffiehuis Cour Royal klaagde aan de schrijver zijn nood. Er is in het hotel- en koffiehuiswezen nu eenmaal een soort Esperanto dat iedereen verstaat, zegde hij. Hij had de hele dag al vergeefs op het Vlaams voor Cour Royal gezocht. De correspondent, die in de zes maanden die hij in België is al heel wat Vlaams heeft opgestoken, naar hij zegt, kon hierin de waard niet helpen. Mogen wij hem Koningshof aanbevelen?

9 mei 1915

Men schrijft ons:

Het Algemeen Nederlands Verbond, tak Lier, heeft op de vergadering van zondag 18 april 1915 de wens uitgesproken van spoedige vrede, en met algemene stemmen de volgende motie aangenomen: wil er op de huidige oorlog werkelijk een volslagen vrede kunnen volgen, dan moet die vrede ook de zaak der verdrukte kleinere volken eens en voorgoed oplossen, voor Vlaanderen is zo het voorbereidend ogenblik gekomen, om ten aanzien van heel de wereld op de aanstaande vredesonderhandelingen, van Maas tot Noordzee de

eendrachtige uiting te doen gelden van deze rechtmatige eis van alle ware Vlamingen:

Aan alle volkeren en vertegenwoordigers van het Vlaamse volk, die op de vredesraad zult beslissen over het lot van Europa's landen!!!

Aan de oorlog, die thans ten einde is, heeft naast de andere grote volkeren van Europa, ook het Vlaamse volk in verhouding een niet kleiner aandeel genomen, hebben de Vlamingen niet minder, dan welke strijders ook, blijk gegeven van heldhaftigheid en nederige plichtsbetrachting, heeft het Vlaamse land niet minder, dan welk ander, onder de wereldplaaag geleden.

In naam der mensheid eigent het Vlaamse volk zich dan ook, te meer waar het enkel zichzelf betreft, het recht van spreken toe op de vergadering der volkeren, ook zijn stem te verheffen in het bestendigen van de toekomstige vrede. Zal deze vrede er werkelijk een ware zijn, zo zal zij dan ook een einde dienen te stellen aan de verdrukking der kleine volkeren, zullen de Vlamingen zich moeten verheugen mogen in de vervulling van hun enige en heiligste wens: voortaan onder geen vreemde invloed te moeten lijden, eens en voorgoed een einde te zien gesteld aan de eeuwenoude strijd tussen Vlaanderen en Wallonië.

Gelijk elk ander in het huidige Europa, heeft het Vlaamse volk ook zijn eigen, tot ver in den vreemde bekende, nijverheid, handel, landbouw, kunst en letterkunde. Naast welk ander volk ook eisen de Vlamingen het recht, het hoogste recht van een volk, voortaan, van alle vreemde dwang vrij, onder eigen bestuur en in hun eigen Nederlandse taal, zichzelf op eigen krachten te kunnen ontwikkelen, eisen de meer dan vier miljoen Vlamingen eendrachtig, van Maas tot Noordzee, dat:

Uit deze oorlog, Vlaanderen herboren, in de vrede der toekomst Vlaanderen weer zichzelf zal worden!

De Duitse gouverneur-generaal in België heeft het gebruik van de Franse taal in het ambtelijk briefverkeer met de Belgische overheden verboden.

15 mei 1915

De hoeveelheid Nederlandse oorlogsliteratuur stapelt zich op onze tafel op.

Over Vlaanderen en de Belgische kwestie verschenen bij D. A. Daamen in Den Haag "Vlaamsche beschouwingen door een Hollander weergegeven". Het probleem is zijn inziens cultureel en geografisch.

Ook hier ter kenschetsing enige citaten:

"Zo draagt dan de Vlaming, van nature, het Belgische staatsverband geen eigenlijke liefde toe. Men leze Stijn Streuvels. Dat velen, sinds augustus jongstleden, menen dit wel te moeten doen, is, naar de overtuiging van anderen, een optisch bedrog. Het grootste verwijt, dat – naar Hugo Verriest aan de schrijver van dit artikel vertelde – de goede pastoor van te lande de Duitser moest doen, was Vlaanderen in de armen van Frankrijk te hebben gedreven. Even heilloos, zeggen anderen, zou het zijn, indien er het "Belgicisme" door werd versterkt en bestendigd, en de opbloei van een eigen, autonome, op Nederlandse leest geschoeide cultuur van het Vlaamse land er in nog groter gevaar dan tevoren door werd gebracht.

Nog eenmaal herhalen wij hier de reeds getrokken conclusie: Het probleem, hoe de politieke formule te vinden, die het land zijn

grootst mogelijke culturele bloei kon verschaffen, werd, sinds 1830, allerminst tot oplossing gebracht.”

14 juni 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 8 juni.

Het zal niemand verwonderen, dat, wat de Duitser, die zich zet aan de nadere bestudering van het door zijn legerscharen bezette België, het eerste treft, het voor hem zo merkwaardige feit is, dat dit land voor een groot deel door zijn stamverwanten bewoond wordt. Wanneer hem bekend wordt dat van de rond zeven miljoen Belgen een kleine vier miljoen in het Vlaams spreken en denken, openen zich voor elke Duitser heerlijke en onmetelijke gezichtseinders, waarbinnen hij zijn fantasie ongebreideld kan laten grasduinen. Want er schuilt immers in het hart van elke Duitser een kiem, waaruit het pangermanisme niet anders vraagt dan welig op te mogen schieten; bezadigden houden de groei in bedwang, anderen laten haar bloeien en tieren tot een boom, onder wiens schaduw al het overige schuil moet gaan. Bij dezen is de wens alles wat eenmaal van ver of van nabij daaronder behoorde weer samen te brengen onder de Germaanse eik.

Moeilijk is het ons, Nederlanders, daarover te oordelen. Hier schiet neutraliteit tekort en wordt ons oordeel zelfs in eigen oog van geen waarde, want wij kennen niet de gemoedsneiging, waaruit het pangermanisme spruit, en kunnen er ons zo bezwaarlijk in indenken. Nietwaar, een volk als wij, dat met onverstoorde gemoedsrust voor enkele tientallen jaren de bloedverwanten in Zuid-Afrika moest ontdekken, dat nog heden de ons nog veel nader staande broeders in Zuid-Nederland veeleer als vreemdelingen aanziet, zou wel heel

lastig een oordeel kunnen vellen over een aan onszelf zo geheel vreemde eigenschap.

En toch, wij zullen dit moeten proberen, evenals wij in de tegenwoordige grote tijd van omwenteling van onze gedachten en van onze gewoonten zoveel moeten: want het is voor ons Nederlanders, voor ons allen, van het hoogste, van het meest dringende gewicht, dat wij weten hoe de Duitsers deze hun plotseling voorgelegde vraagstukken menen te kunnen oplossen, dat wij weten wat zij met de Vlamingen voorhebben. En al liet het ons vroeger, een betrekkelijk klein groepje daargelaten, onverschillig hoe de Belgische regering tegenover het Vlaamse volk en zijn noden en begeerten stond, nu, waar de tijden zozeer aan het veranderen zijn, moeten wij ons uit eigen en hoog belang dwingen onze onverschilligheid af te schudden en nauwlettend nagaan, hoe Duitsland de Vlaamse kwestie gaat aanvatten.

Het volgende moge daartoe een helaas nog zeer onvolledige bijdrage zijn.

Voorop dient te worden gesteld, dat de kwesties, het Vlaamse volk en zijn taal betreffende, niet meer zuiver theoretisch zijn, maar voor een klein deel in de praktijk reeds een oplossing vonden, welke hier in het kort nog eens in herinnering moge worden gebracht.

In een deel van het Vlaamse land zijn de Franse opschriften op naamborden van stations, straten en dergelijke verwijderd en ziet men daar of het Vlaams alleen of met een Duitse vertaling er naast. Het jongste besluit van de generaal-opperbevelhebber van het 4^e legerkorps, dit is van de commandant van Oost- en West-Vlaanderen, inzake censuuraangelegenheden bevat o.a. een artikel, waarin het heet: Alleen de Duitse en de Vlaamse taal zijn veroorloofd voor dagbladen en tijdschriften, welke door de censuur zijn toegelaten. De

Frans taal kan bij wijze van uitzondering worden toegestaan, wanneer de censuur daarvan de noodzakelijkheid heeft erkend. Te Brussel zelf bezigen de Duitse overheden zoveel mogelijk de Vlaamse straatnamen, en in alle stukken, uitgaande van het gouvernement-generaal, heeft het Nederlands steeds de voorrang boven het Frans.

Deze enkele gegevens zijn zekere aanduidingen van de weg, die men op wil, en hoe men hierop voort denkt te gaan, leert ons het door mij reeds meermalen aangehaalde artikel van prof. von Bissing, de zoon van de tegenwoordige gouverneur-generaal in België. Ik meldde u reeds, dat daarin aan de schoolkwestie bijzondere aandacht wordt geschonken, maar moet nu, in dit verband, een enkele opmerking herhalen.

Zo spoedig mogelijk, werd daar gezegd, zal er ernst gemaakt moeten worden met verplicht onderwijs van de Duitse taal, zoals een Belgische wet dat voor de middelbare scholen reeds had bepaald. “Maar met name in de Vlaamse gewesten zal het Duits in de volksschool op doelmatige wijze het Frans kunnen vervangen, daar de kennis van deze taal voor de niet uitsluitend door Walen bewoonde landstreken (die hun eigen taal natuurlijk zullen mogen behouden) weinig voordeel biedt. De Vlaamse schooljongen zal het Duits veel gemakkelijker leren dan het Frans, en zodoende zal de uit pedagogisch oogpunt zo wenselijke eenvormigheid der volksschool in een groot deel van België bereikt worden.”

Uit deze opmerkingen van prof. von Bissing kunnen wij het beginsel, waarop de Duitse overheid zich ten opzichte der taalkwestie stelt, gemakkelijk loswikkelen; het valt o.i. aldus te formuleren: in Vlaanderen Vlaams, in Wallonië Frans, overal Duits als tweede taal.

Voorshands volsta ik met aan de lezers dit alles eenvoudig mede te delen: kritiek hierop en op andere door de Duitse overheid genomen

of ontworpen maatregelen inzake de Vlaamse belangen, hoop ik in een volgende brief te behandelen.

Waren de bovenvermelde feiten aanwijzingen omtrent de opvattingen der Duitse overheden inzake de Vlaamse vraagstukken, de belangstelling, die het Duitse volk voor deze materie aan de dag legt, leren wij kennen uit een reeks artikelen en vlugschriften, waarin deze kwesties van alle kanten bekeken worden. Ook daarover in de volgende brief.

16 juni 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 12 juni.

Zette ik in mijn vorig artikel uiteen welke aanwijzingen er waren om ons de koers te doen kennen, die de Duitse bewindhebbers bij de behandeling der Vlaamse vraagstukken blijken uit te willen, in deze brief zal ik enige geschriften bespreken, waaruit de bijzondere belangstelling, welke het Duitse volk te dezer zake heeft, nader zal blijken.

In de eerste plaats dan komt in dit verband in aanmerking een werkje, dat juist voor het uitbreken van de tegenwoordige oorlog verscheen; een omstandigheid, waarvan het belang door iedereen terstond zal worden ingezien. In mei 1914 n.l. schreef dr. Oszwald, een assistent van prof. Lamprecht, de onlangs overleden beroemde Duitse historicus, in de Preussische Jahrbücher een studie: Zur Belgischen Frage, Der Nationalitätenkampf der Vlamen und Wallonen; de korte tijd daarna voorgevallen gebeurtenissen wettigden daarop een herdruk alleszins en zo werd in maart 1915 het artikel terug als brochure herdrukt. Terecht wijst de schrijver er dan ook in zijn voorwoord op, dat een opstel over de toestanden in België op het

huidig oogenblik in Duitse kringen een grotere belangstelling zal verwekken, omdat het lot en de toekomst van het land en zijn bewoners bij de beslissing der Duitse wapens berusten. Maar, gaat hij voort, voor alles pleitte voor een herdruk de omstandigheid dat het opstel voor het uitbreken van de oorlog geschreven en verschenen is. Heden toch zal zelfs de kalmste toeschouwer onder de indruk der geweldige oorlogsgebeurtenissen staan; hartstochten en wensen, hoop en vrees zullen hun invloed op zijn oordeel uitoefenen. Destijds echter kon de schrijver het uitbreken van de oorlog niet voorzien en nog minder hoe het verloop daarvan zou zijn. Niet onder de invloed van de vraag in welke verhouding België eenmaal tot het Duitse rijk zou kunnen komen, werd toen gepoogd de verschillende krachten, waarop de Belgische binnenlandse politiek steunt, aan te wijzen. Het Belgische nationaliteitsvraagstuk spoedde zich naar een oplossing, die er ook zonder de huidige krijg binnen niet al te lange tijd gekomen zou zijn. De in de loop der tijden gegroeide krachten kunnen een tijdlang onderdrukt worden, maar zij zijn sterker dan het oogenblik en zullen voor België's ontwikkeling ook in de toekomst van gewicht zijn. Deze overwegingen wettigden dus, volgens de schrijver, een herdruk van zijn artikel, dat van grote zakenkennis getuigt en een werkelijk juist beeld van oorsprong en wezen der Vlaamse beweging geeft.

Dat de Vlaamse beweging een pangermanistisch streven in zich zou hebben, bestrijdt dr. Oszwald. Reeds in de aanvang van zijn studie waarschuwt hij tegen deze verkeerde voorstelling met deze woorden. Van Franse en Waalse zijde wordt sedert jaren de beweging als pangermanistisch gekenmerkt, waarbij dan onder pangermanistisch "alldeutsch" verstaan wordt. De Vlamingen zelf verzetten zich hiertegen ten sterkste en nemen, ten bewijze daarvoor, een afwijzende houding tegen de wensen van hun Duits-Belgische landgenoten aan. Ook in Duitsland vindt men brede

kringen, welke de Vlamingen als Nederduitse broeders beschouwen, en menen dat hun beweging een strijd is van het “Dutische Volkstum” tegen het “Französentum”. Dit alles is verkeerd en komt daaruit voort, meent de schrijver, dat er in het Duits geen samenvattend, historisch overzicht over deze kwesties bestaat, terwijl het enkele wat er hier en daar verspreid over gevonden wordt, een onjuiste of scheve voorstelling is. Deze lacune aan te vullen is dan ook het doel van de schrijver geweest, en hij is daarin dunkt mij geslaagd; zijn kort en duidelijk overzicht is juist en zal zeker de belangstelling in deze vraagstukken bij de Duitsers bevredigd hebben. Wij zullen dr. Oszwald echter in zijn beschouwingen niet stap voor stap volgen, vooral waar de grote lijnen in de Nederlandse kringen, die zich voor dit alles interesseren, bekend mogen verondersteld worden. Alleen lijken mij de slotwoorden van het boekje belangrijk genoeg om ze hier vertaald weer te geven. Het Duitse volk kent de gehele beweging volstrekt niet of beoordeelt haar uit alduits oogpunt. Dat dit verkeerd is, bewijst de geschiedenis der beweging, die uit het Vlaamse volk zelf gegroeid is en die hoofdzakelijk gevoed wordt door haar enge verbinding met de Nederlandse stam. De Vlamingen willen zelf hun doel bereiken en zouden zelfs hulp van buitenaf weigeren; van het buitenland verlangen zij alleen het begrijpen van hun strijd en sympathie.

De Vlaamse Beweging, die voor het behoud van de moedertaal vecht, is democratisch, liberaal en klerikaal. De Vlaamse beweging, die voor het deelnemen van haar volk aan de moderne beschaving vecht, is democratisch en slechts liberaal. Zo was haar uitgangspunt, zo zal haar einde ook zijn, maar alleen dan, wanneer in de boezem der Vlamingen zelf een sterke liberale partij opgroeit, die bij het rasverschil tegenover de liberale Walen het evenwicht kan houden. Dat zou echter een scheiding van de Belgische staat betekenen. De

grootste tegenstand voor de Vlaamse beweging wortelt in de Fransgezinde plutocratie van het eigen volk.

Zo eindigde het boekje, waarna bij de herdruk de volgende zinnen werden toegevoegd.

Zo waren de toestanden voor het uitbreken van de oorlog, maar de strijd tegen de Duitse legers heeft met één slag alle tegenstellingen omver geworpen, Vlamingen en Walen stredden als Belgen voor hun land. Nu echter, nadat België een half jaar door Duitse troepen is bezet, zijn er toenemende aanwijzingen dat de oude nationale haat tussen Vlaming en Waal weer oplaait. De leiders der Vlaamse Beweging werken alweer voor het oude doel en wijzen er met voldoening op dat Duitse officieren zich door Vlaamse leermeesters in de zo achteruitgezette moedertaal laten onderwijzen. Het opruimen van het Frans uit het Vlaamse land door het Duitse gouvernement-generaal heeft hun jarenlange eisen plotseling bevredigd. Dat zij daardoor reeds vrienden van de veroveraar zouden zijn geworden, mag men daaruit weliswaar nog niet besluiten, maar in ieder geval schijnen de Vlaamse wensen en hun verhouding tot de Waalse eisen de punten te zijn, waarbij de Duitsers voor een gezonde ontwikkeling van België in de toekomst een grote rol zullen kunnen vervullen.

Dit alles zijn zeker opmerkingen, die het overwegen waard zijn; in een volgende brief stel ik mij voor ze in verband met andere geschriften nog nader te bespreken.

17 juni 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 14 juni

Wanneer wij onze beschouwing der reeks geschriften, waarin het Vlaamse vraagstuk van Duitse zijde besproken wordt, voortzetten, vinden wij allereerst nog twee boekjes, die deze kwestie in haar geheel behandelen.

Beide komen uit de kringen der in deze tijden zo vruchtbare Hamburgse professorenwereld, welke reeds een twaalftal brochures over de meest uiteenlopende oorlogsvraagstukken deed verschijnen. Het eerste, van de hand van prof. Th. Deneke, is getiteld: Sprachverhältnisse und Sprachgrenze in Belgien und Nordfrankreich; het andere, Das Belgische Problem, is van prof. Conrad Borchling.

Prof. Deneke beziet het Vlaamse vraagstuk van geografische en statistische kant en behandelt achtereenvolgens de taalverhoudingen in België, de huidige loop der taalgrens en de veranderingen die deze ondergaan heeft. Hij doet dit alles gesteund op de jongste statistieken en weet de cijfers op zeer sprekende wijze te groeperen en daaruit belangrijke gevolgtrekkingen te maken, welke velen een wezenlijk nieuwe kijk op het Belgische talenvraagstuk zullen geven.

Ook hij werd door de tijdsomstandigheden geleid tot zijn onderzoek en deelt ons dat in de aanhef van zijn boekje met de volgende woorden mee. Het toekomstige lot, zegt hij, van de Zuidelijke Nederlanden, die sedert 1830 de naam Koninkrijk België dragen, zal tegelijk met dat van het aangrenzend Noord-Franse gebied door de tegenwoordige grote oorlog beslist worden. Met geweldige krachtsontwikkeling, met zware offers van beide zijden wordt er gestreden om deze tussen het Kanaal en de Maas liggende streken te veroveren of te behouden. Hier, waar zo talrijke bloedige veldslagen der Europese mogendheden in vorige eeuwen werden gestreden, zullen, naar het schijnt, ook ditmaal de gewichtigste beslissingen vallen, en het is te voorzien dat, als gevolg van deze grote worsteling,

ingrijpende wijzigingen in de tegenwoordige machts- en bezitsverhoudingen in dit gebied zullen plaats hebben. Daar nu Duitsland, gaat prof. Deneke voort, in dit alles zulk een rol speelt, moeten wij Duitsers nagaan in hoeverre de bestaande nationale verhoudingen in België en Noord-Frankrijk voor ons gunstig of ongunstig zijn, en in hoeverre zij het nastreven van ons doel zullen vergemakkelijken of bemoeilijken.

Een direct antwoord op deze vraag geeft de hoogleraar ons niet, maar aangezien hij de Vlamingen als behorend tot de grote Duitse familie beschouwt, bevredigt de conclusie waar hij toe komt, dat het Vlaams zich in België krachtig blijft ontwikkelen, hem reeds voldoende, en meent hij daaruit reeds te mogen besluiten, dat “die bestehenden nationale Verhältnisse der besprochenen Länder günstig für uns liegen.”

De conclusies, waartoe prof. Deneke na onderzoek komt, geef ik hier dan ook even weer, daar zij voor de juiste kennis van zijn werk van groot belang zijn; hij vat ze samen in drie stellingen.

1. De Nederduitse (Vlaamse) taal is zich in België, ondanks de hinderpalen, welke de regering haar voortdurend in de weg legt, krachtig aan het ontwikkelen; het getal der Vlaamssprekenden heeft zich in de laatste tijd veel sterker vermeerderd, dan dat der Waals-Frans spreken. De Hoogduitse taal heeft eveneens een kleine toeneming te boeken.
2. De Germaans-Romaanse taalgrens heeft overal, waar de volkstalen in plattelandsdistricten onder niet al te ongunstige omstandigheden tegenover elkaar stonden, in de loop der eeuwen maar geringe wijzigingen ondergaan, welke evenwel bijna uitsluitend winst voor het Romaanse, verlies voor het Germaanse taalgebied betekenden. Eerst sedert de laatste twintig jaar heeft het Vlaams door arbeidersverhuizingen enige veroveringen gemaakt.

3. Overal, waar de levensvoorwaarden der talen ongelijk waren, waar politieke en andere machtsmiddelen uitsluitend in dienst van het Frans gesteld werden, en voornamelijk daar, waar de volksschool haar grote invloed uitsluitend aan het Frans dienstbaar maakte, heeft het Nederduits zware verliezen geleden; zo ging het gebied aan de kust van het Kanaal van Boulogne tot Duinkerken en in het land in Aire verloren, zo ging onlangs de meerderheid van de in het Vlaamse taalgebied gelegen hoofdstad Brussel naar het Frans over.

Zonneklaar blijkt hieruit, dat ook voor prof. Deneke het Vlaams van Duitse zijde gesteund moet worden, en hij van versterking van het Vlaamse taalgebied gunstige gevolgen voor het gehele “Deutschtum” verwacht.

Het werkje van prof. Borchling is een voordracht, gehouden op 9 oktober 1914, op het ogenblik dat, zoals hij zelf het uitdrukt, “die stolze Scheldestadt im Begriff (war), unserer schweren Artillerie und dem todesmutigen Vorwärtsstürmen unserer deutschen Truppen zu erliegen”. Deze voordracht is hoofdzakelijk van historische aard en bevat een kort, maar zeer goed overzicht van het Vlaamse taalgebied door alle eeuwen heen. Ook hieruit wens ik enkele punten naar voren te brengen.

Ook hier weer de opmerking: het nationaliteitsvraagstuk in België stelt ons, als tegenwoordige heren van het land, voor in hoge mate praktische vragen. Hoe zullen wij deze kwesties oplossen zonder de gerechtvaardigde aanspraken der Vlamingen te schaden en zonder tevens de natuurlijke beschavingsbanden van het Waalse deel van het land met Frankrijk geheel af te breken?

Het spreekt welhaast vanzelf, dat in het geschiedkundig overzicht de invloed van het Duitse rijk, vooral in de middeleeuwen, zeer overschat wordt; wij zijn daaraan van de zijde der Duitse

geschiedkundigen, vooral in de laatste jaren gewend; echter is het hier de plaats niet het overdreven van deze wijze van voorstellen aan te tonen. Voor ieder, die maar enigszins van de Nederlandse geschiedenis op de hoogte is, weerspreken de feiten deze opvatting vanzelf.

Alleen het slot van prof. Borchling's brochure wil ik hier nog weergeven. Slechts een volslagen idealist, heet het daar, kan aannemen, dat de ware gelijkheid der talen ooit in het kader van het koninkrijk België had kunnen passen. Ieder onpartijdig beoordelaar zal er van overtuigd zijn, dat het verder voortbestaan van België na de oorlog onder de oude vormen, ten spijt van alle politieke successen der Vlamingen, toch ten slotte de zekere ondergang van hun Germaanse volkskarakter zou betekenen. Wanneer echter Duitsland bij het sluiten van de vrede een woord mee zal mogen spreken over de toekomst van België, dan moet in ieder geval de onzalige verbinding tussen het Waalse en het Vlaamse volksdeel opgeheven worden.

Aangezien het meest voor de hand liggende middel, het hechten van de Vlaamse provincies aan Holland, op het ogenblik niet meer in aanmerking komt (de Hollanders zelf willen niets van deze gebiedsuitbreiding weten), blijven slechts twee wegen over: Vlaanderen, Brabant en Limburg moeten verenigd worden tot een zelfstandige Nederduitse staat, met Antwerpen als hoofdstad, of, wanneer strategische noodzakelijkheden ons er toe zouden dwingen het Belgische grondgebied, dat vooruitgeschoven bolwerk zowel tegen Engeland als Frankrijk, ook na de oorlog nog geruime tijd vast te houden, dan zou in ieder geval een strenge administratieve scheiding van de beide helften van België nodig zijn. Prof. Borchling kan niet ontkennen, dat hem persoonlijk de eerste weg sympathieker zou zijn, maar in elk geval moet men voor het Vlaamse volk de mogelijkheid openen zijn Germaanse aard onverhinderd te

ontwikkelen, terwijl vooral geen oppermachtige invloed van het Hoogduits in de plaats van de opperheerschappij van het Frans, zoals deze tot nu toe bestond, zal mogen treden. Slechts door een verstandig behandelen van de ons zo na aan het hart liggende Vlaamse taal en volksaard zal het ons gelukken de door deze oorlog natuurlijk zwaar geschokte sympathieën der Vlamingen terug te winnen. Een zelfstandige Vlaamse staat zou daarbij beter dan een Vlaamse provincie van Duitsland dat hoge doel kunnen dienen vanuit de talrijke Duitse staten die de grote Germaanse bond te vormen, welke de hoop onzer toekomst is.

Aldus prof. Brochling over de Vlaamse kwestie.

26 juni 1915

Duitse oorlogsliteratuur over België.

Brussel, 18 juni.

Nadat ik in een paar voorafgaande brieven uiteen heb kunnen zetten hoe de overwinnende Duitsers zich tegenover het talenvraagstuk in België menen te moeten stellen en aangewezen heb hun bijzondere belangstelling voor het Vlaamssprekend deel van het land, meen ik in het slotartikel over dit onderwerp niet na te moeten laten de stemming, door de Vlamingen tegenover dit verschijnsel aan de dag gelegd, kenbaar te maken.

De grootste klip, waarop al deze Duitse pogingen dreigen te stranden, is wel het wantrouwen van Vlaamse kant daartegen betoond. Immers, en ik wil hier, alle Waalse beweringen van het tegendeel ten spijt, met stellige nadruk en hardop nog eens in herinnering roepen dat de Vlaamse beweging niet pangermanistisch gezind is!

Zeker, er bestond voor de oorlog een brede stroom Vlamingen, die hun volk tot de Duitse wetenschap en beschaving nader wilden brengen, maar ook in de kringen der Franssprekende Belgische intellectuelen bestond dit streven, dat, immers voortspuitend uit het besef dat in de huidige tijd een man van wetenschap zijn gezichtskring niet genoeg verruimen kan, aller instemming verdiende. Maar om daaruit de Vlaamse strijd als pangermanistisch streven te bestempelen is een schrede, die slechts de meest consequente Frans-aanbidder zonder blozen kon zetten.

Hoor bv. hoe een man als de Vlamingenleider H. Meert zich in 1914, kort voor de oorlog, in een bespreking van het werk van dr. Oszwald, de schrijver van het door mij in een vorige brief besproken artikel, over de kwestie uitliet: "Moeten wij er bijvoegen", schreef Meert, dat wij de noodzakelijkheid om de Vlamingen met de Duitse cultuur in de meest uitgebreide zin bekend te maken, volmondig erkennen? De "Vlaamsche Hoogeschool" (het Gentse tijdschrift, corr.) hamert voortdurend op het aambeeld om de zeer eenzijdige aanbedding van Frankrijk door het Franskiljonisme en het uitsluitend richten van onze ontwikkeling naar de Franse beschaving tegen te werken. De briefschrijver (dr. Oszwald, corr.) vergist zich, wanneer hij denkt, dat wij uit angst om als pangermanisten te worden aanzien vijandig of tenminste schuchter en wantrouwend tegenover de Duitse beschaving staan, daarover lachen wij. Wij willen niets liever dan dat ons volk de zegeningen van deze beschaving deelachtig zou worden, en zullen niet ophouden met ijver in deze richting te werken."

En prof. Waxweiler in zijn boek over de Belgische onzijdigheid merkt ook op, dat, ondanks uiterlijke schijn, de Vlaamse beweging niets te maken heeft met het pangermanisme.

Van Duitse zijde wordt dit trouwens ook door grondige kenners der kwestie, als bv. de door mij reeds zo herhaaldelijk aangehaalde dr. Oszwald, erkend (zie avondblad van 16 juni).

Neen, de Vlaamse beweging is niet pangermanistisch, maar een zuivere strijd ter bescherming en versterking van eigen taal en eigen ras, evenals het streven in ons eigen land naar verhoging en verdieping van nationaal bewustzijn ook van elke groot Duitse bijmaak vrij is.

En nu weet ik wel dat in de laatste maanden een klein groepje Vlamingen, met name te Gent, verleid door verlokken stemmen uit het nu zo nabije Duitse kamp, overstag is gegaan, maar zichzelf zullen beter nog dan ik weten hoezeer zij in dit geval door hun Vlaamse rasgenoten worden in de steek gelaten. De drommen, die Vlaanderen voor de Vlamingen roepen, zullen door deze kleine troep opportunisten niet van de wijs worden gebracht, al deed deze kleine troep hun ook grote schade. Want, het spijt mij dit te moeten vaststellen, de Walen hebben ook hier al weer munt uit geslagen en in hun hatelijke campagne tegen de Vlamingen, reeds helaas in oktober of november 1914 weer begonnen, ook uit dit in de Vlaamse kring zelf het meest betreurde verschijnsel een nieuw wapen gesmeed.

Rekenen de Duitsers dus op toenadering van de zijde van het Vlaamse volk, wanneer zij dit, zij het ook uit eigen belang, bij zijn nationaal streven in het gevlug komen, dan rekenen zij mis. Een vreselijke ontgoocheling wacht bijvoorbeeld de heren van de heftig alduitse Politisch anthropologische Monatschifte, die in de februari-aflivering van dit tijdschrift de Belgische vraagstukken van hun kant bekeken en maar eventjes "zo snel mogelijk" de hartenwens van de Vlamingen wilden vervullen en te Gent een Duits-Vlaamse hogeschool openen.

Een krachtig “niet met die hulp”! was het antwoord, dat ik van mijn Vlaamse vrienden, die ik met dit plan bekend maakte, te horen kreeg; neen, die medewerking van Vlaamse zijde, waarop o.a. ook prof. von Bissing e.a. zo sterk schijnen te rekenen, is er nog lang niet en zal ook zeker nooit komen.

Dit alles de Walen ten spijt, wiens gestook tegen het Vlaamse doel van hun landgenoten juist nu terug bedroevende afmetingen heeft aangenomen. Zo iemand, dan hebben zij het recht te zwijgen, wanneer het op het gebied van nationale eenheid aankomt, want zij waren het, die de scheiding van België voorstonden met hun kraaiende haan in de vlag en zij zijn het die daardoor in de kaart der Duitsers spelen, welke nu zeggen: België is geen land, het bestaat uit twee elkaar vijandige helften en daarmee zal bij de vrede rekening gehouden moeten worden.

Waar dit alles toe geleid heeft? Ik wilde dat iemand in het Frans vertaalde en in Wallonië op grote schaal verspreidde de artikelen door de Beierse afgevaardigde dr. P. Dirr, nu kapitein bij de landweer te Brussel, in de Frankfurter Zeitung (20 en 24 april jl.) geschreven. Met voor een vreemdeling verwonderlijke kennis van zaken wordt daar op kalme wijze het verfoeilijke van het streven der Waalse volksmenners in het licht gesteld, in zo schel licht, dat de daardoor beschenen uitverkorenen, om een oude Hollandse uitdrukking te gebruiken, in hun hemd komen te staan. Wanneer een Waal daarin zou lezen hoe bv. Destrée door zijn vroegere daden het recht verbeurd heeft nu voor het gehele Belgische volk in de bres te treden, zouden hem de ogen geopend kunnen worden en daardoor het zo nodige doel bereikt worden, dat de onzalige familietwisten, in de augustusdagen van het vorig jaar zeer heerlijk bijgelegd, voorgoed tot het verleden bleven behoren.

Vlamingen en Walen verdedigen nu bijna een jaar lang, zij aan zij strijdend, de vaderlandse grond met hardnekkige moed; past het dan de thuisblijvers of uitgewekenen ouden veten op te rakelen! Neen, hoe eerder, hoe liever kome men nog tot inkeer en spare ons dit beschamend toneel, dat juist nu zulke onberekenbare gevolgen kan hebben.

De ernstige tijden, waaruit allen zo grote lessen konden trekken, moeten niet met het ophalen van oude geschiedenissen verspild worden. Eendracht maakt macht, mag geen ledig devies zijn. Het Belgische volk, dat in de wereld zovele ogen op zich gericht moet weten, bedenke dit voor het te laat is.

Reeds heeft de Nieuwe Rotterdamsche Courant de namen van een hele reeks Belgische banken medegedeeld, die door de Duitse overheid onder sekwester zijn gebracht. Het laatste nummer van het blad, dat in België de Duitse wetten en besluiten afkondigt, bevat de volgende mededeling:

“Met de goedkeuring van de heer gouverneur-generaal in België en overeenkomstig met het besluit van 17 februari (officieel bulletin van de wetten en besluiten voor het bezette gebied van België, nr. 41, van 20 februari 1915), heb ik benoemd, naast de reeds aangestelde sekwesters, de heer Wilhelm Tang, sekwester van de hieronder aangeduide banken:

“Crédit Lyonnais, Bank van Parijs en de Nederlanden, Comptoir national d'Escompte de Paris, Belgische Societeit voor depots en crediet, alle gevestigd te Brussel, en Société Française de Banque et de Dépôts, te Brussel en te Antwerpen.,De commissaris-generaal voor de banken van België.

von Lumm

Onze correspondent schrijft uit Brussel:

In de laatste dagen zijn de volgende nieuwe besluiten bekend gemaakt.

In de eerste plaats een bekendmaking van de gouverneur-generaal, waarin gewaarschuwd wordt tegen het kopen of verkopen van rekwisitiebons, daar deze handel tot grote misbruiken aanleiding geeft en deze bons eigenlijk geen waardepapieren zijn, maar enkel als bewijs dienen, dat de erop aangegeven krijgslevering in werkelijkheid gedaan werd.

Voorts een verordening over de gerechtelijke en politiebevoegdheid tegenover vreemdelingen, waarin wordt bepaald: De krijgsrechtbanken zijn volgens het militaire strafwetboek en volgens de keizerlijke verordening van 28 december 1899 inzake de buitengewone krijgsgerechtelijke procedure tegen vreemdelingen en het uitoefenen van strafrecht tegen krijgsgevangenen, wegens strafbare handelingen van vreemdelingen, bevoegd:

- a. Bij oorlogsverraad;
- b. Bij plundering van op het slagveld achtergebleven tot de Duitse of verbonden troepen behorende personen of het afpersen van zaken tegenover zieken, gewonden of krijgsgevangenen;
- c. Bij alle volgens de wetten van het Duitse rijk strafbare handelingen tegen de Duitse troepen, tegen personen die daartoe behoren of tegen een op bevel van de Duitse keizer aangestelde overheid gericht;
- d. Bij elke inbreuk op de onder strafaanzegging uitgevaardigde verordeningen der hiertoe gemachtigde Duitse bevelhebbers of op de onder strafaanzegging uitgevaardigde, de veiligheid der Duitse troepen beogende bevelen van de opperbevelhebber van een gemeente of district;
- e. Bij alle misdrijven zonder uitzondering, die door zulke personen bedreven worden, welke zonder militairen te zijn in de een of

andere dienstbetrekking tot het Duitse leger staan, er zich bij ophouden of het volgen.

Vervolgens is bij verordening van 16 juni het verkopen van andere alcoholhoudende dranken dan wijn en bier, aan personen, die tot het Duitse leger behoren, verboden, op straffe van hechtenis tot ten hoogste twee maanden en boete tot ten hoogste 500 mark.

Tenslotte worden de bepalingen der kieswet aangaande het herzien der kiezerslijsten voorlopig niet van kracht verklaard en bepaald dat ook de aanvullingsverkiezingen voor de gemeenteraden in 1915 niet zullen plaats hebben.

Wij hebben de vorige week melding gemaakt van de voorschriften, die er thans voor het briefverkeer in België door de Duitse overheid zijn uitgevaardigd.

Een inwoner van onze gemeente heeft ons vanochtend een (zaken)brief vertoond, door hem van hier naar Brussel verzonden en slechts een enkel vel postpapier inhoudend. De brief is door de censor teruggezonden. Op de omslag stond gestempeld: Zurück; für Privatverkehr nur Postkarten zulässig.

27 juni 1915

De Utrechtse studentenafdeling van het Algemeen Nederlands Verbond heeft, naar aanleiding van een dagorde van de 18^e juni jl., de volgende brief van prof. dr. F. W. Freiherr von Bissing, hoogleraar te Munchen, zoon van de gouverneur-generaal van België, ontvangen:

“Met grote belangstelling heb ik Uw kennisgeving van de 18^e juni 1915 gelezen. Wat gij daarin eist: dat voor de Vlamingen in België hun eigen beschaving, hun eigen aard en hun eigen volksbestaan

behouden zal blijven, is niet slechts in overeenstemming met mijn persoonlijke opvattingen, maar zover ik weet, ook met die van de Duitse regering. Geheel onafhankelijk van de eindbeslissing over het lot van België zal Duitsland, gelijk ik met stelligheid geloof, er voor opkomen, dat de Vlamingen recht gedaan zal worden, dat ook de school niet misbruikt zal worden – zoals, volgens hun eigen getuigenis, het streven was der Walen en der met hen verbonden Fransen – om de Vlamingen, het enige nationale element in België, van zichzelf te vervreemden. Wij kunnen daarvoor des te meer opkomen, omdat wij ons steeds zijn bewust geweest van de nauwe verwantschap en van de vele geestelijke betrekkingen tussen de Duitsers en de Vlamingen, zonder uit het oog te verliezen, dat Vlaams zijn niet betekent Duits zijn. Ik zou het op prijs stellen, indien u mijn antwoord aan de Nederlandse pers kon doen toekomen, omdat ik verneem, dat een zin uit een van mijn Belgische opstellen verkeerd begrepen is geworden. Waar ik geschreven heb: “Vooral in de Vlaamse streken zal in de volksschool het Duits op doelmatige wijze het Frans kunnen vervangen. Het Vlaamse schoolkind zal het Duits veel gemakkelijker leren dan het Frans” – daar heb ik met opzet “kunnen” en niet “moeten” gezegd. Het zou mij geheel voldoende voorkomen, indien in de hoogste klassen van de volksschool de leerlingen gelegenheid werd gegeven om Duits te leren. Maar natuurlijk zou de voertaal van het onderwijs Vlaams moeten zijn.”

3 juli 1915

De Vlaamse groep van Gent. (Ingezonden stuk).

Gent, juni 1915.

Zeer geachte heer hoofdredacteur,

In het ochtendblad van zaterdag wijdt uw correspondent uit Brussel onder de hoofding “Duitse oorlogslitteratuur over België, een artikel aan de houding der flaminganten tegenover de Duitse overheersers. In dit artikel wordt ook gesproken over “een kleine Vlaamse groep van Gent”. Uw correspondent, die overigens steeds het helderste doorzicht had getoond – zijn artikels vormen volgens mij een blijvend stuk Belgische geschiedenis – toont echter voor wat die zaak betreft, slecht ingelicht te zijn.

U zou mij dan ook ten zeerste verplichten, zeer geachte heer hoofdredacteur, door volgende ophelderingen in uw geëerd blad te willen opnemen. U heeft er immers steeds naar gestreefd de lezers van de “Rotterdamsche Courant” zo veelzijdig mogelijk in te lichten?

Wanneer uw correspondent schrijft: “De Vlaamse beweging is niet pangermanistisch gezind, dan heeft hij volkomen gelijk en ook de groep van Gent is dit niet.

Wij, zo min als wie ook, willen van een Duits-Vlaamse hogeschool weten. Die zou ons zo min voldoening geven als een Frans-Vlaamse, en zou evengoed als die laatste – hopen wij – door de studenten geboycot worden (zie besluit der studentenmeeting te Gent op 25 maart 1914).

Wij hebben ons helemaal niet door verlokken stemmen uit het nu zo nabije Duitse kamp laten verleiden”. Onze mening stond vast, lang voor de Duitsers te Gent waren en wij zijn dezelfde flaminganten gebleven die wij steeds geweest zijn.

Ziehier dan onze gedachtegang:

Wat de natuurlijke ontwikkeling van ons volk in de weg staat is niet zozeer de directe invloed van Frankrijk maar wel de centraliserende

werking van de Belgische staat, die al het mogelijke deed om het tweetalige deel van ons land tweetalig te doen blijven.

Aan die voor Vlaanderen noodlottige werking kon een einde worden gemaakt en tegelijk aan ons volk de mogelijkheid van een vrije ontwikkeling geschonken door een eerlijk doorgevoerde bestuurlijke scheiding. Dit is niet een persoonlijk mening van enkelen.

“De Vlaamsche Hoogeschool”, het meest gezaghebbende orgaan der Vlaamse beweging, schreef:

“De Vlamingen hebben de bestuurlijke scheiding niet gevraagd. Wat had men ze voor slechte vaderlanders uitgescholden! Ze hoeven ze echter niet te vrezen. Ze hebben er niets te verliezen, alles bij te winnen; het is de oplossing van de Vlaamse beweging zelf: het Vlaamse volk, dat de beschikking krijgt over de regeling van eigen huishouding, eigen ontwikkeling, eigen lotsbestemming buiten alle dwars drijvende centraliserende macht. Het is het opruimen van de sluitboom, die Vlaamse ontwikkeling in de weg staat.”

Wat die bestuurlijke scheiding in de weg stond was de rol die België te spelen had en later zou te spelen hebben in de Europese politiek. De Belgische staat had zich kolonies aangeschaft en de Belgische leiders voelden allen dat het regime der neutraliteit weldra zou uit zijn. Ten bewijze kan men aantonen de geheime zitting der kamers toen er sprake was van legeruitbreiding. Begin 1912 werd het gevaar, dat België bedreigde, ten stelligste uitgesproken door een zo welingelicht man als prof. Pirenne aan een feestmaal van het Academisch Historisch Genootschap van Gent en de 3e juni schreef Charles Bernard in een hoofdartikel van “Le Matin” van Antwerpen:

“Entendez que si la France ou l’Allemagne en cas d’hostilités, avaient intérêt à violer notre territoire, elles n’hésiteraient pas une seconde.»

Dit wisten alle Belgische leiders.

En de eerste voorwaarde van macht naar buiten voor een staat is nationale eenheid naar binnen.

Die eenheid kon slechts verkregen worden ten koste der Vlamingen.

Vele gezaghebbende Belgen, bijna allen, spraken zich dan ook uit op min of meer open wijze tegen de vervlaamsing der hogeschool van Gent, “waardoor alleen gediend werd het belang van het Vlaamse volk als onderdeel van de Nederlandse stam met het oog op de handhaving van zijn zelfstandigheid en het weren van de verbeterde invloeden”. (Vlaamsche Hoogeschool).

Carton de Wiart, (Marches de l’Est), Arthur Verhaegen, de machtige aristocratische leider der katholieke werklieden, legde de 3^e mei 1914 een ontwerp neer tegen die vervlaamsing.

Paul Hijman, de liberale leider, nu gezant te Londen verklaart, zich er tot het einde te zullen tegen verzetten (Marches de l’Est).

Emile Van der Velde, socialistisch voorman en staatsminister is “partisan de la culture Française” en gelooft “qu’elle ne peut reculer en Flandre” (Marches de l’Est).

De twee grootste propagandisten voor de Belgische zaak in Engeland en Italië zijn op dit ogenblik Jules Destrée die eens dreigde met een pro Franse annexionistische beweging in Walenland wanneer de regering nog verder recht aan de Vlamingen zou verlenen (lettre au roi de Jules Destrée) en Maurice Maeterlinck, die in april 1914 nog

het striemende woord durfde schrijven “j’ai déjà nettement exprimé mon opinion sur le flamingantisme que je considère comme une mauvaise et même criminelle plaisanterie” (Marches de l’Est).

U ziet, de nood is groot, en de nood kans slechts geweerd door de volledige bestuurlijke scheiding bij het herstel van de vrede ingevoerd.

Nu zijn er sinds enige maanden Duitsers opgestaan, die in de bestuurlijke scheiding een Duits belang hebben gezien.

Daarmee hebben wij niets te stellen: wij eisen slechts wat wij vroeger reeds verlangden.

Zelfs wanneer Duitsland zijn macht gebruikte ten voordele van die scheiding, als binnenlandse waarborg en middel ter handhaving van een hernieuwde neutraliteit, dan nog zouden wij steeds met recht blijven herhalen dat onze actie en die der Duitse macht inzake bestuurlijke scheiding, niet gecoördineerd zijn maar slechts evenwijdig.

Wij zouden dan genieten van het voordeel der omstandigheden en niet eens dank verschuldigd zijn.

Het “In Vlaanderen Vlaams” zal toch nooit een Duitse servitude zijn of was misschien het Frans in Vlaanderen een Franse dienstbaarheid op het gehele België?

Uw correspondent verwijt ons ook slechts met zeer weinigen te zijn. Natuurlijk gaat het om te gecompliceerde dingen en is het moeilijk om in deze tijd de brede volksschare te winnen en hoeveel flaminganten met ons zijn kan nu niet gezegd. Sprak de Aardenburgse correspondent van “De Nieuwe Courant” niet van “een Fransgezinde terreur” en alvast is er “een Vlaamsgezinde bangheid”.

Maar wat doet ook ons getal ter zake? Zonderling dat juist zij die het zo heerlijk vinden dat het kleine België het durfde wagen tegen het grote Duitsland te strijden ons steeds verwijten ... zo weinigen te zijn.

Maar gelukkig is er nog waarheid en recht dat erkend kan worden ook buiten de grote hoop en tegen de meerderheid der stemmen in.

Zeer geachte heer hoofdsteller, mijn brief is wat lang geworden; toch meen ik dat u door plaatsing ervan veel misverstand zou kunnen helpen uit de weg ruimen.

Nogmaals dankend.

Hoogachtend,

Uw dienstwillige E. Picard.

Men schrijft ons van Vlaamse zijde:

Uit betrouwbare bron vernemen wij, dat het nieuws betreffende het hoger onderwijs in België, slechts gedeeltelijk waar blijkt te zijn. Het is juist dat de pogingen tot overreding vanwege de Duitse overheid de besturen der vrije universiteiten van Brussel en Leuven niet hebben kunnen overhalen om de poorten van hun inrichtingen te openen. Het is ook begrijpelijk dat baron von Bissing er niet aan denkt de lessen te doen hervatten aan de rijksuniversiteit te Luik, daar een groot percentage van de studentenwereld bestond uit vreemdelingen, die nu afwezig zijn, en de meeste Belgische studenten zich aan het front bevinden.

Juist dezelfde redenen kunnen gelden voor het gesloten houden van de rijksuniversiteit te Gent: de meeste Belgische studenten staan achter de IJzer en de grote meerderheid der technische faculteit bestond uit vreemdelingen. En toch meldt de Temps dat deze

universiteit wel geopend zou worden ... Het blijft vooraf nog een vraag of de groep der niet uitgeweken professoren terug zullen komen op de eens genomen beslissing om geen onderwijs te geven gedurende de oorlog, beslissing die berust op de overtuiging, dat de plaats van alle vaderlandslievende jongelingen aan het front is en dat de enkele, die niet in staat zijn om hun land te dienen of er geen lust toe zouden hebben, niet moeten bevoordeeld worden boven hun makkers, die hun leven wagen voor de vrijheid van België. Te Gent verkeert de universitaire wereld in hetzelfde geval als die te Luik, te Leuven en te Brussel. Waarom zou dan toch de hogeschool te Gent geopend worden? Om de belofte te vervullen, weet de Temps mede te delen, door baron von Bissing gedaan aan een groep flaminganten, die hem verzocht hebben de hogeschool te Gent te vervlaamsen en te openen.

Het kan zijn dat baron von Bissing, de militaire gouverneur van het bezette gebied van België, daartoe besloten heeft, maar dan is het met andere bedoelingen dan om een verzoek van Vlamingen in te willigen. Zulk een aanvraag is niet gedaan, althans niet door flaminganten van enig gezag. Het is met stelligheid te verzekeren dat elke erkende leider van de Vlaamse Beweging er angstvallig op let om maar niets te zeggen of te doen dat bij de Duitse overheid zou kunnen opgevat worden als een verzoek om hun streven in het gevlj te komen. Al de voorname en mindere voormannen van de Vlaamse beweging - zij die in het bezette gebied gebleven zijn zowel als de uitgewekene – zijn overtuigd ten eerste dat zij best zelf bij machte zijn om hun rechten te veroveren in een vrij België en ten tweede dat elke tegemoetkoming vanwege de Duitsers voor hun streven tenslotte zeer nadelig zal worden voor de Vlaamse Beweging, omdat naderhand krachtig zal afgebroken worden wat de Duitsers hebben opgebouwd. De Vlamingen zullen hun zaken wel regelen met hun broeders de Walen, in wederkerig vertrouwen en wederkerige

oprechtheid. De enkele zeer jonge Vlamingen, die een andere mening toegedaan zijn en ze op de daken verkondigen, zijn een uitzondering, die de algemene regel bevestigt, en hun getal kan men op de vingers van één hand tellen. De tegenstanders van de Vlaamse Beweging, die op het ogenblik de loyaliteit van de vlaamsgezinden verdacht maken, verrichten een gevaarlijk werk evenals die enkele Vlamingen, een werk, dat naar de correspondent uit Brussel der Nieuwe Rotterdamsche Courant “een beschamend toneel is, dat juist nu zulke onberekenbare gevolgen kan hebben”. Zij helpen mee om de voor hun land hoogst nadelige mening te doen ingang vinden dat er geen Belgische natie zou zijn, dat er bij de Vlamingen en Walen lust tot scheiden zou bestaan.

Van Stijn Streuvels vindt men een hoofdartikel in de Nieuwe Amsterdammer. “Omdat ic Vlaming ben” staat er boven. Streuvels ziet “roeringe overal in het Vlaamse kamp”; onderscheidt drie groepen van Vlamingen en noemt zichzelf een, die “als gewoon soldaat in de rangen staat” en “eenvoudig hanteert en verbruikt het Vlaamse woord”.

“Ik meen – schrijft hij later – wel dat het ogenblik om de vaderlandse kwestie bij het volk aan te raken allerge wichtigst is. Wij Vlamingen kregen inderdaad nooit de echte vaderlandse opleiding – het verleden was er niet en vooral ontbrak de echte band onder de bevolking en ook de warmte van gevoel voor de regering; we voelden ons een beetje als vreemdelingen, of liever, als ondergeschikten in eigen huis – onbekwaam om ons eigen wezen te laten ontwikkelen. Maar nu heeft de oorlog bij het volk – bij de menigte die dat gevoel onbewust in zich droeg en onderging – een ommekeer verwekt – er is iets ontwaakt in de gemoederen der mensen. In mijn omgeving, over heel de streek heb ik het kunnen nagaan, heb het zien worden naarmate de gebeurtenissen van de oorlog vorderden en het groeit immer voort ...

Ik zeg het u: in mijn dagboek, als gij het in zijn geheel zult kunnen overzien, zal die evolutie er klaar en duidelijk in uitkomen; het dagboek zal eigenlijk de gegevens inhouden van het vaderlandse bewust worden bij ons volk. En ik geloof wel dat het vaderlandse gevoel eerst zijn volle kracht zal krijgen, eens dat de oorlog gedaan is – gelijk hoe de zaken uitvallen. Noem het nu Vlaanderen of België, dat is voor de mensen om het even, maar een vaderland in de echte zin zal het zijn waarvoor men voortaan liefde en genegenheid zal voelen. Het ware belangrijk na te gaan wat er in andere streken, als gevoel bij het lagere volk is ontstaan – hoe de Walen het voelen bv. en of de volksziel er dezelfde evolutie heeft doorgemaakt in dezelfde richting. Er hangen zulke wondere stromingen in de lucht en het is belangrijk om de volksgeest dag aan dag na te gaan in de ontwikkeling der heersende gebeurtenissen. De oorlog heeft benevens alle andere gewaarwordingen, iets als een eigenwaarde gewekt bij de landman – hij is bezielde met vertrouwen in de toekomst en heeft een innige verering gekregen voor zijn koning en heel het vorstelijk huis; vaderlandsliefde zal hier voortaan geen ijdel woord meer zijn of een officiële abstractie. Hetgeen men met zijn bloed verdedigd heeft, krijgt men lief, men winne het of men verlieze het – het lijden dat men doorstaan heeft, het verdriet om de zoon of de broer die gesneuveld is, zet zich om in trots en in gehechtheid voor de zaak waarom de bloedverwanten hun leven lieten. Die mensen redeneren niet of zoeken niet naar diepere oorzaken of waar hun voordeel in gelegen is – zij ondergaan hun gevoel en met dat gevoel zullen de leiders rekening te houden hebben!

“... Ik wilde maar dat een gezaghebbend leider – waren er maar wat minder zonder gezag die eenvoudige volgelingen willen worden! – opstond en luidop de “geloofsbelijdenis” van de Vlaming durfde verkondigen om iedereen zijn gedragslijn voor te schrijven. Nu zijn er zoveel koppen, zoveel zinnen; elk handelt naar eigen goeddunken,

met kwaaddunken voor zijn buur die voor dweper, lafaard of verrader uitgescholden moet worden al naar gelang de mening die hij verkondigt.

“Wachter wat is er vannacht?” “Hoe staan we er eigenlijk voor? Wat kunnen we eigenlijk anders tenzij lijdelijk afwachten hetgeen het lot ons beschoren houdt of hetgeen de grote mogendheden over ons beslissen. Intussen staan onze soldaten in het vuur en lijdt een groot deel van onze bevolking armoede en ellende. Wij moeten zien voort te leven en kranig te blijven. Voor het overige en hetgeen de toekomst betreft, kunnen we maar beleggen in het vooruitzicht van wat er ons te doen staat in drie mogelijke gevallen:

1. Als we weer Belgen worden. Dan maar met nieuwe moed de oude strijd hervat. Dan maar vooral: ons volk bewust maken. Hadden alle Vlamingen maar het volle ras- en stambewustzijn dan ware de werking der Vlaamse Beweging opgelost – zelfs naast Walen en spijs Fransgezinden, zouden we alles krijgen wat we nodig hebben tot onze verdere ontwikkeling en opbloei – alleen omdat we ... het willen.
2. Zijn de gebeurtenissen van die aard dat de Franse invloed overwegend wordt, dat Vlaanderen en de Vlaming in zijn zelfstandigheid wordt verdrukt, dan nog vrees ik niet. Er bestaat immers levenskracht genoeg bij ons volk en naarmate de verdrukking heviger wordt, zou je dan de reactie zien opkomen! Liever tegenover een vijand die zich als vijand voordoet dan tegen iemand die zich als vriend vermomt en ons met wat zalf aan de baard, de dieperik instuurt.
3. En als we nu bij Duitsland ingelijfd worden? Wat de Duitsers in dit geval met ons voorhebben weet ik niet. Duitsgezinden kunnen het onder maatschappelijk en stoffelijk opzicht een weldaad noemen en een geluk om in de schoot der Germaanse natie opgenomen te worden, - maar mijn heilige overtuiging is, dat in dit geval en niettegenstaande alle mogelijke rechten en vrijheden, het onherroepelijk met onze

Vlaamse zelfstandigheid amen en uit is! Het is me meer dan eens opgevallen, en het verwondert me, hoe niemand van de Vlaamse leiders er openlijk durft op wijzen wat voor ons het Duitse gevaar betekent. Het komt er eigenlijk op aan, nietwaar beste broeders, onszelf te blijven of liever, onszelf te worden! Want daar ligt het hem juist, wij bezitten wel ons eigen bloed en al de natuurlijke eigendomlijke hoedanigheden van ons Vlaamse ras, waarvan de taal de sterkste, levende eigenschap is en uiting, maar hetgeen ons echter ontbreekt is een eigen hogere beschaving die de stempel slaat op heel ons wezen en bestaan en die ons bekwaam moet maken op ons best vooruit te komen met hoge naam in de rij der volkeren van Europa. Dan ook zullen we eerst onszelf zijn en geen vreemde invloed te vrezen hebben, integendeel, uit de omgang met andere beschavingen zullen wij ons profijt opdoen en onze eigen beschaving voltrekken. Van een Hollander zal men nooit een Duitser maken al heeft zijn taal dezelfde verwantschap met de Duitse als de onze en al hoort hij ook gelijk wij, tot dezelfde Germaanse familie; - omdat de Hollander er bovenop is en het zover heeft gebracht een eigen beschaving te bezitten die door hoog en laag, bij heel het volk is doorgedrongen. Wij echter waren nog maar begonnen er naar uit te zien, ernaar te verlangen onze eigen zelfstandigheid uit te werken tot een hoger plan. Aan Franse invloed zullen we veel beter weerstaan, omdat we langs die zijde, op natuurlijke wijze reageren en in onze aard zelf en in ons bloed geïmmuniseerd zijn tegen iets dat ons eigen wezen vreemd is. Maar gooi ons nu eens de hele Duitse cultuur op de kop, we worden door de grote stroom meegevoerd, erin opgeslorpt, zonder dat we zelfs maar een beweging kunnen doen om weerstand te bieden – de nieuwe generatie van ons volk zal reeds met het Duitse vereenzelvigd zijn! De superioriteit der Duitse beschaving zullen wij natuurlijk

en noodlottig aangrijpen om onszelf te vervolmaken, ten koste echter van onze Vlaamse aard. Ik geloof dat alleen pangermanisten mij hier zullen tegenspreken of liever toegeven dat ik gelijk heb, maar beweren dat we ons Vlaams bestaan moeten prijsgeven.”

5 juli 1915

De Vlaamsche Stem schrijft over het opstel van Streuvels in de Nieuwe Amsterdammer:

“Wat er van weze, wij verheugen ons diep en innig, om de zo radicale anti-Duitse uitspraak van de grote Vlaamse prozaïst, waar zoveel in de laatste tijden werd geschetterd tegen hem als tegen een landverrader. Er blijft dan alleen maar dit, waarover ook de meest overtuigde vrienden en bewonderaars van Streuvels het eens zijn, namelijk, dat vele uitlatingen in zijn oorlogsdagboek beter na dan tijdens deze beroerde dagen het licht zouden gezien hebben.

Juist onze mening.

12 juli 1915

De Vlaamse Stem heeft gisteren een feestnummer gegeven ter herinnering van de slag van de Gulden Sporen. René de Clercq heeft er het volgende vers voor gemaakt:

VLAENDEREN, DIJN RECHT IS OUT!

Onthout, onthout,

Vlaenderen:

Dijn recht is out!

Peinst omme De Coninc,

Omme Jan Breydel.

Wi en willen gheen anderen breidel,
Ware hi van gout!
Betrout, betrou,
Vlaenderen,
Dijn recht is out!
Jonc zijn dine crachte.
Coene leghet die Coninc in die wachte.
Die leeuwe danset inden banieren.
Laet ons, jonc Vlaemsch, vri Vlaemsch gheslachte,
Toter eren van De Coninc vieren!

Het Gulden Sporennummer bevat verder o.m. artikelen van mr. Alb. Deswarte en Frans van Cauwelaert. Aan het artikel Flandria Militans van de eerste ontleneren wij het volgende:

Wijs mij een volk ter wereld dat vaker dan het onze te strijden had om het veroveren van zijn recht op eigen leven. Na zes eeuwen tijdsverloop, speelt zich voor ons als voor onze voorouders hetzelfde treurspel van zijn verdwijnen af. Tragisch grootse eenheid van onze geschiedenis! Weer staat David tegenover Goliath. Daarom ware het onverantwoordelijk niet die twee keerpunten in verband te stellen, niet 1915 aan 1302 te toetsen, ten einde in de pracht van het verleden de kracht van het heden te putten. Andermaal luidt de leer:

Help nu uzelf, zo helpt u God,
Uit der tirannen band en slot!

Wie ziet niet in, dat door het bijeenbrengen van 1302 en 1915 wij in een tweelukkig heel de historie van het Flandria militans voorhangen? Kome de tirannie uit het zuiden, dreige zij uit het oosten, dage zij in latere tijden op uit west of verre oost, hete de overweldigiger Philippe-Bel of Willem II. Weze hij koning; keizer of in toekomstige eeuwen, tsaar, verkonde de overrompelaar zich zelf baanbreker en

baniervoerder der Latijnse, der Germaanse of eens – wie weet – der Slavische cultuur; heden lijk gisteren, morgen lijk vandaag, zullen wij onze zelfstandigheid uitvechten ten bloedigen prijze.

Zoals de Romeinse burger zich geen hogere ertitel voorstelde noch inriep dan het Civis Romanus sum, zo willen wij, Vlamingen der twintigste eeuw, geen andere wettiging, bij ons mateloos verzet tegen overweldiger of verbasteraar, dan de opperste reden van onze voorzaten der veertiende. Omdat ic Vlaminc ben.

Vlamingen! Gedenk de Guldensporenslag, plaatst het kamerlid van Cauwelaert boven zijn artikel. Wij nemen er het volgende uit over:

Volkeren welke de grootheid van hun geschiedenis liefhebben, blijven trouw aan eigen eer en vinden in de schone daden, in de trotsheid van het voorgeslacht een blijvende prikkel tot eigen verheffing.

In het spiegelbeeld van zijn verleden leert een volk zijn eigen zelfstandige toekomst liefhebben.

In dit gevoel hebben wij als Vlaams gezinden steeds gestreden en wij betreuren onze inspanning niet. Wij hebben gearbeid met het helder inzicht, dat van het verheven levensplan, op welk wij onze Vlaamse bevolking wilden brengen, onze mensen ook een duidelijker kijk op hun plichten van staat, en op hun plichten tegenover de samenleving en het gemenebest zouden verkrijgen.

Want de geestelijke verwaarlozing waarin ons volk werd gelaten door zijn verantwoordelijke opleiders en staatslieden, de zedelijke verdoving welke het als volk heeft ondergaan onder de drukking van een verfranste maatschappelijke bovenlaag, de vernederingen welke het van alle openbare instellingen dag voor dag had te verduren, het bloedige, neen, het hemelgerende onrecht dat onze Vlaamse

jongens wordt aangedaan, wanneer zij in de dood worden gevoerd door officieren en onderofficieren, welke hun taal niet verstaan, zijn geen school van vaderlandsliefde, van hoge burgerdeugd. Zij welke ons Vlaamse volk willen ontmannen in zijn stamtrots, zij, welke het willen losmaken van zijn groots verleden en het willen ontoegankelijk maken, door een opvoeding in een vreemde taal, voor de lessen van ons voorgeslacht, zij bereiden ons Vlaamse volk voor op knechtschap, op laagheid, zij willen België zelf verkleinen en verminken, door het schenden van de levenskracht van de helft van zijn bevolking.

Vlaanderen, gedenk de Guldensporenslag! Met die kreet hebben wij elk jaar tienduizenden en nogmaals tienduizenden, in indrukwekkende betogingen gevoerd door alle steden en dorpen van ons Vlaamse land en elk jaar werd de stroom achter onze leeuwenvlaggen breder en groter zijn stuwkracht.

Het werd een overwinnende stroom en wij kwamen de dagen nabij dat wij afdoende beslissingen gingen veroveren, namelijk deze over de Vervlaamsing van de universiteit van Gent, toen over ons inbrak de mensonterende oorlog, met welke Duitsland ons heeft willen verpletteren ...

Op die dag heeft zijne majesteit onze koning, onze roep overgenomen: "Vlamingen, gedenk de Guldensporenslag!" En het heldhaftig gedrag van zovele jonge flaminganten, geridderd of gesneuveld; bewijst dat onze koning zich niet vergist heeft in de geest, welke uit de herinnering aan dit glorierijk verleden ons steeds heeft toegesproken.

Want wij hebben van ons voorgeslacht geen lessen van ontrouw ontvangen. En hoe pijnlijk wij ook de miskeningen voelen, welke wij als Vlaamsgezinden hebben te verduren gehad, wij zijn geen plichtverzakkers. Allerminst in het uur van het gevaar voor het land,

dat wij met ons beste kunnen en ook met onze strijd hebben gediend. En het is met het volledigste misprijzen dat wij neerzien op de laaghartige verdachtmakingen, met welke enkele Frans schrijvende zogenaamde Belgen ons levenswerk willen treffen. Wij laten aan hen alleen het onvaderlandse werk over van verdeeldheid te zaaien, wrevel aan te kweken en het goede geweten der mensen aan het wankelen te brengen. Wij staan vast op ons stuk, onder de hoede van onze voorouders, en geleund op ons eigen kracht en ons goed recht. Wij zien neer met verachting op hen die ons smalen en wij wenden ons af met hooghartigheid van de vijand die ons geschenken biedt. Wij zijn vrij; vrij van afkomst, vrij van inborst en wij zullen de laatsten zijn om enige knieval te volbrengen, noch voor Duitsland, noch voor welke andere mogendheid ook, en voelen ons door de Koninklijke herinnering aan het ideaal van onze strijd, in de Guldensporenslag, gewroken over elke smaad van onverantwoordelijken.

13 juli 1915

Vlaams in België.

Aan het Belgisch informatiebureau wordt gemeld:

Binnenkort zal er een belangrijke verklaring verschijnen, die de handtekening zal dragen van de bekende Vlaamse leiders, waarbij deze hun standpunt inzake Vlaamsgezindheid zullen uiteenzetten.

Deze verklaring zal de volgende punten, als grondbeginselen, bevatten:

1. De ondergetekenden keuren op dit ogenblik het opwerpen van taalstrijddiscussies sterk af, van waar ook de aanval moge komen. Zij willen vrije Belgen zijn, en dit blijven.
2. Zij verklaren niets te maken te hebben met bladen zoals de "Vlaamse Post" en andere, die enkel Duitse werktuigen zijn.

3. Zij veroordelen de tactiek der Duitse regering, die hen wil compromitteren, door aan de Vlamingen ongevraagde voordelen op taalgebied te willen schenken.
4. De Vlaamse strijd moet na de oorlog, door de Vlamingen zelf worden uitgevochten, zonder dat ooit uit het oog worde verloren: het zelfbestaan der Belgische nationaliteit.

De heer Louis Franck, voorzitter van de intercommunale commissie te Antwerpen, heeft dezer dagen de volgende brief gericht aan baron von Bissing, gouverneur-generaal in België:

Excellentie:

Van verschillende kanten is mij medegedeeld dat Waalse burgerlijke gevangenen nog altijd in Duitsland worden vastgehouden, terwijl hun Vlaamse medeburgers, onder dezelfde omstandigheden gevangen genomen, reeds op vrije voeten zouden zijn.

Daar gij onlangs hebt ontkend dat enig onderscheid van die aard wordt gemaakt, acht ik het gewenst deze klachten te uwer kennis te brengen, opdat gij kunt nagaan of zij gegrond zijn en er in dat geval een einde aan kunt maken.

In de tragische omstandigheden, die dit land doorleeft, zou niets pijnlijker zijn dan een politiek die zich liet leiden door overwegingen van ras en taal, en daarvan het lot van de inwoners deed afhangen.

Een dergelijke politiek zou als in strijd met haar waardigheid en vaderlandsliefde, en als onrechtvaardig tegenover landgenoten, waaraan zij zeer is gehecht en wiens lot zij wenst te delen, stellig de Waalse bevolking terecht ontevreden stemmen.

Als men zich verbeeldde dat de twee delen van ons volk, ofschoon zij verschillende talen spreken, ten aanzien van hun land, van zijn toekomst en de jongste gebeurtenissen, niet dezelfde herinneringen

hebben en dezelfde hoop koesteren, zou men zich buiten de werkelijkheid plaatsen en zich blootstellen aan bittere ontgoocheling.

Er is, te dezen opzichte, geen verschil tussen Walen en Vlamingen; de rampen hebben integendeel hun onwrikbare eenheid nog bevestigd.

De geschiedenis bewijst, excellentie, dat bij algemene rampspoed van een natie de individuele oorzaken van ontevredenheid en onrechtvaardigheid steeds een bron van grote gevaren zijn geweest. Uit dezen hoofde en om te antwoorden op het op mij gedane beroep heb ik het mijn plicht geacht uit naam van het volk van Vlaanderen bovenstaande overwegingen in het licht te stellen, in de hoop, dat zij er toe mogen bijdragen dat allen, die voor dezelfde zaak lijden op dezelfde wijze behandeld worden.

15 juli 1915

Vlaams in België.

In ons blad van dinsdagavond is een communiqué geplaatst van het Belgische informatiebureau, volgens hetwelk binnenkort een verklaring zal verschijnen van bekende Vlaamse leiders, waarbij deze hun standpunt inzake Vlaamsgezindheid zulle uiteenzetten. Vier punten, waaruit de verklaring zou bestaan, werden daarbij in het kort aangegeven. Men meldt ons thans, dat de onder I en II genoemde punten “geheel onjuist” zijn.

20 juli 1915

De “politische Abteilung” bij de Duitse gouverneur-generaal in België schrijft ons op 18 dezer uit Brussel:

In het avondblad van 13 juli heeft de Nieuwe Rotterdamsche Courant een brief gepubliceerd, die de heer Louis Franck, voorzitter van de intercommunale commissie in Antwerpen, aan zijne excellentie de gouverneur-generaal in België gericht heeft. Daarin uit hij, naar aanleiding dat de Vlaamse burgerlijke gevangenen vroeger uit de Duitse gevangenschap ontslagen zijn dan de Waalse, de vrees, dat de Duitse regering in België de Vlamingen en de Walen, ten nadele van laatstgenoemden, verschillend zou kunnen behandelen.

De brief van de heer Franck is niet eerst “dezer dagen” geschreven, zoals in dat artikel gezegd wordt, maar reeds op 13 april 1915. De tekst in de krant komt niet geheel overeen met het in het Frans geschreven origineel. Zo is er o.a., in afwijking daarvan, de opmerking aan toegevoegd, dat de heer Franck “uit naam van het volk van Vlaanderen” spreekt.

De gouverneur-generaal heeft de heer Franck reeds enige tijd geleden door het civiel bestuur in Antwerpen een antwoord doen toekomen met de volgende inhoud: “Er bestaat geen redelijke grond voor de mening, dat het Duitse bestuur in België Vlamingen en Walen verschillend behandelt, ten nadele van laatstgenoemden. Het ontslag van burgerlijke gevangenen is niet alleen van de gouverneur-generaal in België afhankelijk, maar vooral van de militaire overheid in Duitsland, die daarbij rekening moet houden met de militaire belangen.

De gouverneur-generaal streeft er beslist naar, om ook aan het Waalse gedeelte van het volk volkomen recht te doen wedervaren. Hij kan slechts wensen, dat de bevolking hem zijn taak bij de uitvoering van dit voornemen verlicht.”

De gouverneur-generaal is niet eerst door de maanbrief van de heer Franck tot deze opvatting gebracht, wat heel duidelijk blijkt uit het

antwoord, dat hij reeds vroeger aan een Waals leider en afgevaardigde in Charleroi, die een dergelijk verzoek tot hem richtte, deed toekomen. Opmerkelijk is het, dat bij de mening van deze Waalse leider niet alleen de aangelegenheid van de burgerlijke gevangenen de doorslag gaf, maar tevens de omstandigheid, dat de Duitse regering in België bij haar kennisgevingen ook de Nederlandse taal gebruikt, terwijl toch naar zijn mening het Frans de officiële taal van het land is.

De schrijver van deze brief heeft, wat de gevangenen betreft, hetzelfde antwoord ontvangen, als de heer Franck. Verder bevatte dit antwoord nog het volgende: "Het Duitse bestuur in België heeft geen aanleiding gegeven tot geruchten over verschillende behandeling van Walen en Vlamingen. Het ontstaan van deze geruchten heeft geheel andere oorzaken, zoals de gouverneur-generaal zeer goed bekend is. Het zijn voornamelijk zekere onware of tendentieuze berichten in buitenlandse, vooral Franse of Belgische kranten, waarin beweerd wordt, dat uit politieke redenen het Waalse gedeelte van het volk ongelijk behandeld wordt. Indien in de ambtelijke kennisgevingen van het Duitse bestuur ook de Nederlandse taal gebruikt wordt, zo berust dit op de Belgische wetten, die voorschrijven, dat de ambtelijke kennisgevingen in de verschillende landstalen gesteld moeten zijn. Het komt niet overeen met de tekst en de betekenis van deze wettelijke voorschriften, als u in uw schrijven meent, dat slechts het Frans als officiële taal van het land beschouwd moet worden.

De Duitse autoriteiten zullen op dit punt ook voortaan naar het recht handelen. Volgens dit recht kunnen het Vlaamse volk en de Nederlandse taal er aanspraak op maken, dat de gelijke behandeling, door de wet gewaarborgd, ook werkelijk doorgevoerd wordt."